8 — Şubat — 1947 Cumartesi
Sene: 1 — Sayı: 2
Fiyatı her yerde 10 kuruştur.

HÜR

Cumartesileri çıkar haftalık siyasî gazete

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet - Ali AYBAR
İstanbul, Posta Kutusu: 486

Fikri Hür • İrfanı Hür • Vicdanı Hür

Maksatları hüriyeti boğmak, muhalefeti ezmektir

Mehmet - Ali AYBAR

Geçen hafta İçişleri Bakanı memleketteki Komünist tahrikatı hakkında beyanatta bulundu. Bu beyanattan anlaşılıyor ki, bizde komünizm tahrikatı 1919 senesinde başlamış ve beş safha içinde son Sıkı Yönetim tevkifatına kadar süregelmiştir. Ve yine bu beyanattan anlaşılıyor ki, 1925 _ 1928 senelerinde Türkiyede faaliyette bulunan komünistlerin adedi 38 kişiden ibarettir. Bugün Sıkı Yönetimin el altında bulundurduğu kimselerin adedi ise 45 civarındadır. Demek oluyor ki komünistlerin yirmi senede kazançları ancak on kişi olmuştur; yani iki senede bir kişi... Nüfusumuz aşa yukarı on sekiz milyon olduğuna göre, bu gidişle bütün Türkiyenin komünistleşmesi, 36 milyon senede tamamlanacak demektir.

Lâtife bertaraf İçişleri Bakanının beyânatı şunu ispat etmiştir ki, «Kızıl Tehlike» dedikleri şey de, sadece, Cumhuriyet Halk Partisinin iktidarı elden kaçırmamak için kullandığı bir silâhtır.

Evet, bütün bu gürültülü açıklamaların artık bugün hakikî mânasını ânlamış bulunuyoruz. Cumhuriyet Halk Partisi, hürriyet hareketlerini tekrar boğmak için bir plân hazırlamıştır. Bu plân geregince memleketin bir «Kızıl Tehlike» ile karşı karşıya bulunduğu iddia edilecek ve «Kızılları» temizlemek bahanesiyle bütün muhalefet ortadan kaldırılacaktır.

Muhalefet deyince akla: Mareşal Fevzi Çakmak gelir; Demikrat parti gelir; Sosyalist partiler gelir; Millî Kalkınma Partisi gelir; ve müstakiller gelir... Cumhuriyet Halk Partisi şöyle düşünmüştür: Zafer, karşıdaki kuvvetleri birbirinden ayırarak ve en zayıfından işe başlıyarak, bunlar birer birer yere serilmekle elde edilir. Millî Kalkınma Partisi şimdilik bir tehlike değildir; onu geçelim. Müstakiller de devede kulak mesafesindedir; onları da geçelim. Elde kalıyor: Mareşal Demokrat Parti ve Sosyalist Partiler... Sosyalist partiler bu üç kuvvetin en zayıfıdır; ve eldeki silâhla en kolayca vurulacak durumdadırlar. Binanelih işe evvelâ onlardan başlanmıştır. Bunlar saf hariçi edilince Cumhuriyet Halk Partisi hücumunu, Mareşali Demokratlardan ayırmak noktasına teksif etmiştir. Ve denmiştir ki: Demokrat partiyi Mareşalden ayırmağa muvaffak olursak, Mareşalsiz kalan Demokratları sonradan yere sermek işten bile değildir.

Bu tabiye böylece kararlaştırıldıktan sonra harekete geçilmiştir; ve Mareşal Solcuların ağını düşmekle ittihan olmuştur. İçişleri Bakanının meclisteki uzun beyanatında, Demokrat partinin komünistlerin oyununa düşmediğini ısrarla belirtmesinin hikmeti, işte budur: Mareşalı yanlız bırakmak; ve yanlızca vurmak...

Esefle kaydedilmelidir ki, Demokrat parti, bu pek basit siyaset taktiğini bidayette anlıyamadı. İçişleri Bakanının Demokrat partiyi komünist oyunlarına düşmediğinden dolayı öğen sözlerini Demokratlar geçer akçe sandılar. İçlerinden biri derhal kürsüye gelip bu beyanatın hakikî manasını açıklamadı. Fakat bereket versin Demokratların bu gâfleti uzun sürmedi. Vaziyeti olduğu gibi gören Mareşalin, hürriyet mücadelesine atılan merd insanlara yaraşan bir edâ ile sesini yükseltmesi ve: «Bu beyanat Cumhuriyet Halk Partisi liderlerinin yeni bir iç politika tâbiyesidir» demesi üzerine, Demokratlar da tehlikeyi sezdiler; ve hürriyet ve demokrasinin mükadderatı mevzubâhs olduğunu anlayarak harekete geçtiler. «Kuvvet» gazetesinde Fuat Köprülü maksadın Demokrat partiyi yıkmak olduğunu yazdı.

Hürriyeti kurtarmak için mücadele edenler, ellerinde Hak ve Halktan tarafa olmaktan başka maddî bir kuvvet olmadığına göre, hiç değilse Halk Partisinin oyununa düşmemelidirler. En ufak bir ihmal, en küçük bir tedbirsizlik hürriyet dâvâsının mahfına sebep olabilir. Uyanık olmak bütün hürriyet mücahitlerine ve evvelâ «Hürriyet misakını» ilân eden Demokrat partiye düşen millî bir vazifedir.

YURTTA BİR HAFTA

İçişleri Bakanının beyanatı

İktidar Partisinin gün geçtikçe sertleşen muhalefet karşısında baş vurduğu çareler, yalnız vilâyet kanununda bir değişiklik yapma tasavvurundan ibaret değildir. Halk Partisi başta Demokrat Parti olmak üzere hüriyet için her mücadele edeni şu veya bu bahane ile bertaraf etmeği, hiç değilse halkın gözünde kötülemeği bir an ihmâl etmiyor. Geçen Aralık ayı içinde İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığınca yapılan tevkifat ve Sosyalist Parti ve gazetelerin ve Sendikaların kapatılmasından iktidar partisi bu yolda faydalanmak istemiştir. Filhakika Halk Partili bir milletvekilinin sual takririne cevap vermek üzere B. M. M. de kürsüye gelen İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer hadise hakkında uzun bir beyanatta bulunmuş ve Komünist tehlikesinin ciddiyetini ispata çalışmıştır. Bunda ne dereceye kadar muvaffak olduğu malûmdur. Fakat, bu arada Türk milletinin dürüstlük ve vatana bağlılık sembolü olarak saydığı Sayın Mareşal Çakmağı da bu hâdiseye karıştırmak istemiştir. Cami Baykurtun ve Zekeriya Sertelin seçimlerden sonra Mareşale yazdıkları bir mektup müsveddesine dayanarak, İçişleri Bakanı, Sayın Fevzi Çakmağı da kömünist entrikalarına alet edilmek istendiğini iddia etmiştir. Bu sözler, bütün memlekette haklı bir infial uyandırmıştır.

Mareşalin cevabı

Sayın Mareşal Çakmak İçişleri Bakanına verdiği susturucu cevaplar, Halk Partisinin bu yeni manevrasını açıklamış bulunuyor. Mareşal şöyle diyor: «Yurtseverlikleri türlü imtihanlardan keçmiş ve hiç kimseden geri kalmamış insanları, vesika denilmeğe değeri olmayan kâğıtlarla, indî tefsirlerle, hep birlikte iyi görmediğimiz komünistlerin arasına katıştırmağa çabalamakla milletçe arzularımızın aksine olmak üzere bilerek Komünistlere yardım etmiş olmayorlar mı? Halk Partisi liderlerinin, halkın her gün artan memnuniyetsizliği karşısında memnuniyetsizlik sebeplerini azaltmağa gayret edecekleri yerde yürekleri memleket aşkile dolu devlet adamlarını birbirlerinden ayırmağa çalışmaları, meşru muhalefetin açık ifadesi olan Demokrat Partiyi türlü iftiralar denemesinin muvaffakiyetsizliğinden sonra şaşırtmağa uğraşmaları, yeniden yanlış bir adım değil midir?»

Demokrat Parti muhitinde aksütamel

Mareşal Fevzi Çakmağın bu cesur ve cesur olduğu kadar da uzağı gören cevabından sonradır ki, Demokrat Parti muhiti de tehlikeyi görmüş bulunuyor. Prof. Fuat Köprülü «Kuvvet» gazetesinde çıkan« Daha açık konuşalım» adlı başyazısında, Ulus'un sorduğu suallere uzun uzun cevap verirken, antidemokratik kanunların iddia edildiği gibi komünizm tehlikesini önlemek için değil, hüriyet hareketlerini durdurmak ve bu meyanda Demokrat Partinin inkişâfına mânî olmak için elde tutulduğunu ileri sürüyor.

C. H. P. Genel sekreterinin tamimi

İktidar Partisinin muhalefet kuvvetleri karşısındaki endişeli durumunu göstermek itibarile C. H. P. genel sekreteri Hilmi Uranın Parti kongresi münasebetile teşkilâta gönderdiği tamim de enteresan bir vesikadır. Genel sekreter bu tamimde: Demokrat Partiyi zehirli propagandalar yapmakla ittiham etmiştir. Ve bu tamimin gazete sütunlarına aksetmesi üzerine kendisile görüşen bir gazeteciye; bu tamimin cebinden ne suretle aşırıldığını bilmediğini, fakat bu tamimle Demokrat Partinin komünistlerin telkinlerine kapıldığı hakkındaki hükûmet beyanâtı arasında bir tezat olmadığını söylemiştir. Halbuki biz İçişleri Bakanının bilâkis Demokrat Partinin Komünist telkinlerine kapılmadığını söylediğini zannediyorduk. Meclisteki uzun beyanat gazetelere yanlış aksetmemişse, bu bilgimiz doğrudur. Ama burası bizi ilgilendirmez; genel sekreterle İçişleri Bakanı varsın kozlarını aralarında paylaşsınlar.

Ekrem Tur'un sözleri

C. H. P. nin acıklı manzarasını göstermek bakımından Partinin İstanbul Vilâyeti kongresinde Ekrem Tur'un söylediği sözler de şayanı dikkattir. Ekrem Tur şöyle konuştu: «Arkadaşlar teşkilâtımız çok zayıftır. Son seneler içinde fikir ve kanaat yerine, şahsî ihtiraslar partimizde rol oynadığından maalesef partimiz zafa ve inhilale doğru gitmiştir. Halk ihtiyaçlarını yapamadığımız için halkın karşısına çıkacak ne yüzümüz, ne de durumumuz kalmıştır. 21 Temmuzda Parti teşkilâtımızın zafını sakat hareketlerimizle yaratmış bulunuyorduk. Sandık başlarına çöpçü onbaşısını kolundan tutarak rey atmağa götüren bizdik. Talebeleri arkasına takıp sandık başlarına getiren doçent ve profesörler bizdendi.»

Bilmeyiz C. H. P. erkânı Ekrem Turun bu sözlerine ne buyururlar? Belki senelerdir içlerinde çalışan bu zata da «bozguncu derler; satılmış derler; kökü dışarda derler.» Bu kendi bilecekleri bir iştir. Fakat her halde C. H. P. nin yolunu şaşırması ve inhilale doğru gitmesi memleket hesabına esefle kayd edilecek bir hâdisedir.

HAYATA KARŞI BEŞER

Eli Sopalı Demokrasi

Amerika Cumhurbaşkanlarından Abraham Lincoln, demokrasiyi «Halkın halk tarafından halk için idaresi» diye tarif eder. Bu tarife göre, hükûmet halkın üstünde korkulacak bir kuvvet değil, sadece kamu hizmetlerini görmekle vazifeli bir müessesedir. Hükûmetin bu mânadaki izahını bizde Halk Partisi daima, «devlet otoritesinin zayıflaması» şeklinde kabul etmiş, hatta Başbakan Recep Peker, «eğer icap ederse daha da şiddetli kanunlar çıkarılacağından» bahsetmiştir. Eldeki kanunlardan daha şiddetlilerinin neler olabileceğini sırtımız ürpermeden tahayyül edemiyoruz. Bu meseleden her bahsedilişte C. H. P. li yazarlarla milletvekilleri hep bir ağızdan «her hürriyetin kanunla sınırlanmış bulunduğunu, devlet otoritesinin kanun otoritesi demek olduğunu» söylerler. Elbette öyledir, artık Yirminci asırda da, Ortaçağda olduğu gibi, iktidar sahipleri hiç bir kitaba dayanmadan hareket edecek değiller ya. Hitler Almanyasında bile her şey kanunla yapılmıştır. Mesele kanuna uymakta değil, uyulacak kanunların vatandaşa hak ve hürriyet tanıyacak şekilde tanzim edilmesindedir. Bunun aksini yapmak, sâdece, Ortaçağ idarelerinde kanunsuz sayılan hareketleri kanunlaştırmak demektir. Türiyede hiç kimse kanuna uymamaktan bahsetmiyor: ancak, uyulacak kanunların tahammül edilir ağırlıkta olmasını istiyor. Bir memlekette vatandaş hak ve hürriyetlerini çiğniyen kanunlar çıkarıldığı zaman, o memleketteki «kanun otoritesi» ne «kanun istibdadı» demek daha doğru olur. İşte bunun içindir ki, kanun istibdadiyle idare edilen memleketlerdeki rejimlere «otoriter veya totaliter rejim» denir ve böyle bir rejimle idare edilen ülkelerde de demokrasi bulunduğu iddia edilemez, ama her şeye rağmen bu iddiada ısrar edilirse, o zaman bu yeni çeşit demokrasiye «Eli sopalı demokrasi» demek yerinde olur.

BEŞER

Okumak yok!

Millî Eğitim Bakanlığı ilân ediyor: «Köy Enstitülerinde bundan böyle yalnız mektep kitaplarının okutturulmasına dikkat edilecektir. Diğer kitapların talebelere okutturulması men edilmiştir.»

Gazetelerde çıkan bu tebliğ üzerine kendi kendimize soruyoruz: Köy Enstitülerinde okutulması münasip görülmiyen kitaplâr acaba hangileridir?

Bizim bildiğimize göre bunlar klâsik felsefe, sosyoloji ve edebiyat kitaplarıdır. Köylerimizi kalkındıracak gençlerin kafalarına nur saçan kitaplâr... Dünyanın her tarafında Millî Eğitim Bakanlıkları ve mektep idareleri talebeleri ders kitaplarından başka kitap okumaya teşvik ederler. Bizde ise işte böyle. Nazi Almanyasındaki gibi hoşa gitmiyen kitapların meydanlarda yakılma sefası bakalım ne zamana?!..

HAFTANIN YAZISI

Fransa ve Hindiçini münasebetleri

Fransa ile bir sömürgesi olan Hindi Çini arasındaki son silâhlı mücadeleleri gazetelerde okuyan herkeste, bu memleketin bir sömürge olarak Fransa tarafından nasıl idare edildiğini, bugünkü anlaşmazlığın ne sebeple doğduğunu ve bu iki memleket arasında ne gibi bir kültür münasebeti olduğunu öğrenmek merakı uyanmıştır.

Hindi Çini ile Fransa arasındaki siyasi anlaşmazlıkları halletmek üzere Parise gelen Vietnam murahhas heyetinin başkanı Pham-Van-Dong'un her iki memleket arasındaki münasebetlere dair Ünion Française'de 6 Mayıs 1946 tarihinde verdiği ve La Pensée mecmuasının 8 inci sayısında neşredilen konferansının — bu sorgulara cevap vereceğini umarak — bir hülâsasını okuyucularımıza sunuyoruz.

Sömürgecilik ve tahsil

Vietnam seksen yıldan fazladır Fransız hâkimiyeti altındadır. Bu müddet zarfında, Condorcet'nin ima ettiği insan zihninin terekkisi bu memlekette kaplumbağa yürüyüşü ile gelişmiştir. Oysaki, bu seksen yıl zafrında insanlık üç teknik inkilâp safhası geçirmiştir: makine, elektrik, atom enerjisi.

Lâkin, Vietnam dünya medeniyetinin bu büyük fırtınası dışında kalmıştır. Her türlü terekkinin ve her türlü medeniyetin in'kârı demek olan sömürge rejimi onu bu medeniyetten uzaklaştırmıştır, oysaki, bu rejim, insanlığı geri götürmeğe çalışan eseri içinde terekkinin ve medeniyetin taraftarı olduğunu söyler.

Sömürge memurlarına verilen muazzam tahsisatlarla hemen tamamen sömürülen bir bütçenin artıklarile, seksen yıl içinde, yirmi milyon nüfusu olan bu memlekette bir kaç bin ilkokul, üç veya dört ortaokul ve altı kadar yüksek okul açılabilmiştir. Dünyanın gözünde Descartes'in, Diderot'nun, Voltaire'nin, Pasteur'ün, Hugo'nun, Anatole France'ın, Langevin'in, Curie'nin vatanını temsil eden insanlardan daha iyisini beklemek hakkımızdı.

Vietnam'da tahsil ve terbiyenin bugünkü vaziyetini anlatabilmek için, halkın % 90 ının okuma yazma bilmediğini söylemek kâfidir. Bu kadar yıl süren Fransız sömürge idaresi zamanında millî çalışmaların türlü branşlarında ehliyetli kimseler yetiştiremeyişimizin ki biz bu zafımızı gizlemiyoruz - hatasını kimse bizim omuzlarımıza yükliyemez. Vietnam halkı zeki ve istidatlı bir millettir. Bu memleketin, yabancı memleketlerde hayranlık uyandıran ve onu dünyanın medenî milletleri seviyesine çıkaran binlerce yıllık bir kültürü de vardır. Fransanın yüksek mekteplerinde profesör ve talebe olan siz dinleyicilerim, münevverlerimizin ve talebelerimizin edebiyat, ilim ve teknik sahalarında ne büyük başarılar elde ettiklerini gözlerinizle görmüş bir vaziyette bulunuyorsunuz. Ne yazık ki, bu başarılar, Fransanın sömürge hâkimiyeti altında bulunduğu müddetçe memleketimizin medenî inkişâfına hizmet için gerekli şartları bulamamışlardır. «Hindi Çini Üniversitesi» denen ve 1918 de kurulan bir yüksek mektepler gurubu bir kaç yüz doktor, eczacı, baytar, ilkokul muallimi, ilh.. yetiştirmişse de, mektepten çıkar çıkmaz Fransız makamlarının emirlerine verilen bu gençler bir Fransız polisinden daha az maaş almaktadırlar.

Bu şartlar içinde, memleketimiz siyasî kurtuluş için mücadele ederken, ayni zamanda kültürce de azad almak için mücadele etmiş oluyordu. Sömürge idaresinin ortalığa saldığı sefâletten, cahillikten ve ahlak bozukluğundan birazcık kurtulabilmenin biricik şartı halka okuma öğretmekte bulan memleketteki terekki sever unsurlar, F r a n s a d a Halk cephesinin iktidara geldiği künlerde quocngu y a n i memleketimiz dilinin lâtin harflerile öğretimini geniş halk kitleleri arasında yaydılar. Lâkin, sömürgecinin, mahiyeti icabı. ne kadar kuşkulu ve dar bir insan olduğu malûm. Okuma bilen her köylüyü, o, sömürge rejiminin tehlikeli bir düşmanı, «kargaşalık çıkaran bir insanın okuyup yazma öğrenme karşılar. Resmen yasak edilmemekle beraber, sömürge makamları lâtin harflerile okutmanın yayılmaması için türlü güçlükler çıkarmaktan, sabotaj yapmaktan geri kalmamışlardır. Millet mektepleri kapatılıyor, muallimler hapsediliyor, başlanan işin muvaffak olmaması için ne lâzımsa yapılıyordu.

Vietnam demokrat Cumhuriyetinin başarısı

Ancak 19 Ağustos 1945 teki ayaklanmadan sonra kurulan Vietnam demokrat Cumhuriyeti sayesinde lâtin harfleriyle öğretim işi inkişâf etmeğe başlamıştır. Devlet reisi Ho Chi Minh bir nutkunda: «Okuma yazma bilmemenin, yabancı bir istilâcı kadar tehlikeli olduğunu söylemişti». Bir yıl içinde okuma yazma bilmemek işini tasfiye parolası ortaya atıldı. Halk büyük bir tehalükle bu davete koştu. Erkek, kadın, çocuk, ihtiyâr, zengin, fakir, şehirli, köylü, herkes lâtin harflerini öğrenmeğe savaştı. Koca karısına, çocuğuna, ilh.. okuma öğretiyordu. Bu faaliyeti idare etmek üzere, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir **Halk öğretim dairesi** kuruldu. Bu daire 1945 yılında, dört ay gibi kısa bir zaman zarfında bir milyon insan okuyup yazma öğrenmesini sağlamıştır. Bugün bir çok yabancılâr, işportası başında bir gazetenin baş makalesini okuyan Vietnam'lıya hayretle bakıyorlar. Harbin, kıtlığın, sefâletin, mâlî sıkıntıların azamiye vardığı en acı günlerde bile hükûmet tahsil ve terbiye işine azamî ehemmiyet vermiş. Hanoy Üniversitesi kapılarını tekrar ardına kadar açtığı gibi, bu Üniversiteye yeni bir içtimai ilimler ve yabancı diller fakültesi de ilâve etmiştir. Sanat ve edebiyat çalışmaları teşvik edilmiş, bir «Millî Kalkınma Komitesi» kurulmuştur. Elliye yakın münevveri kucağında toplayan bu komite Vietnamın iktisadî, siyasî, sosyal ve fikrî kalkınması için muazzam bir plân hazırlamaktadır.

Ehliyetli teknik adamlarına muhtaç olduğumuzu itiraf a mecburuz. Çünkü, yukarda da söylediğimiz gibi, bir asır müddetle fikrî sefâletimizi, sömürge menfaatlerinin zarurî icâbı telekkî edenler oldu. O itibarla, giriştiğimiz büyük kalkınma işini gerçekleştirmek hususunda lüzumlu münevver kitlesinden mahrum bulunuyoruz, ve yine bu sebeple Fransanın büyük yardımlarını bekliyoruz. Hüriyete kavuşan Vietnam'ın bu ilk ilerleme adımlarını attığı günlerde, yeni Fransanın ona elini uzatacağından, hiç bir karşılık beklemiyen dostça yardımlarını esirgemiyeceğinden eminiz.

Kara kaplı Kitabın Dedikleri

İyi Kanun Kötü olurmuş...

Bir türlü anlıyamadığım bir takım tekerlemeler var. Bunlardan bir tanesi de kötü tatbik edilen iyi bir kanunun kanunların en kötüsü ve iyi tatbik edilen kötü bir kanunun da kanunların en iyisi olduğu hakkındaki sözdür.

Nasıl akıl erdireyim ki iyi bir kanunun kötü tatbikine ve kötü bir kanunun iyi tatbikine imkân yoktur. İyi kanun zaten iyi tatbik şeklini de düzenlemiş olan kanun değil midir? Ve kötü kanun bütün noksanlarile birlikte bir de bu hususu, yani tatbikatı da ihmal etmiş olan kanun değil midir?

Sonra meselenin bir de şu cephesi var: Kanunu ya hükûmet ve idare tatbik eder; ya mahkemeler tatbik eder, ya da halk... İyi kanunu hükûmet ve idare fena tatbik ediyorsa derece derece şikâyet mercileri vardır. İdarenin fena tatbikatından hükûmete veya idarî mahkemelere başvurulur. Hükûmetin kötü tatbikatından da ya Millet meclisine yahut yine idarî mahkemelere gidilir. Mahkeme iyi kanunu fena tatbik ederse daha yüksek dereceli mahkemeye müracaat olunur. Nihayet hal'ın fena tatbiklerini hem hükûmet, hem idare, hem de mahkemeler düzeltirler. Her halde bütün bir milletin ve bütün bir devlet mekanizmasının elbirliği edip iyi kanunu kötü tatbik etmeleri tasavvur olunamaz. Şayet kanun ihmali ile buna cevaz veriyorsa o kanun esasen kötü kanundur.

KANUNCU

Gazeteleri Okurken

Demokratik, Antidemokratik

Necmettin Sadak' Akşam gazetesinin 28 Ocak 1947 tarihli sayısındaki baş yazısında, kendi sözünce matbuatta alıp yürüyen «Demokratik, Antidemokratik» tabirlerini vesile ederek, demokrasi, ve D. P. nin istekleri üzerinde duruyor. Yazara göre, bir kanunun demokratik ve antidemokratik oluşu, bunu söyliyenin demokrasiyi anlayışına göre değişir. Esasen, demokrasi öyle eti kemiği belli bir şey değildir ki. Zemine zamana, milletin reşit olup olmayışına, daha bilmem nelere göre her dem değişen bir şeydir. Meselâ, yirmi yıldır bu memleket te bir çok inkilâplar oldu, bunların hepsi de milletin arzusuna rağmen yapıldı. Şimdi, bu inkilâplar antidemokratik tir mi, diyeceğiz? Öyle ise, bugünün demokrasisi bunları yıkmalıdır.

Antidemokratik denen kanunlara gelince, D. P. gibi, yazar da Polis vazife ve salâhiyetleri konunu, Seçim kanunu, ilh.. değişsin istiyor. Ama, bunların değişmesi işinde D. P. nin zart zurt etmesine, oltimatom vermesine tahammül edemiyor. Demokrasi gelişmesi ancak ve ancak B. M. M. içinde cereyan edeceğine, orada değişmeler çoğunluğun reyile mümkün olacağına göre, bir azlığın kendi fikirlerini zorla çoğunluğa kabul ettirmesi antidemokratik bir hareket olmayor mu? Öyle ise, D. P. nin yapacağı ilk iş kendini bu antidemokratik yoldan döndürmeğe çalışmasıdır. Bu dönmeyi ispat ettikten sonra ancak, isteklerinin demokratik olup olmadığı üzerinde düşünülebilir.

Bu yazar, herkes bilir ki, mekteplerde okutulan bir sosyoloji kitabının müellifidir. Bu kitabında o demokrasiyi «partiler halinde teşkilâtlanmış cemiyetteki türlü menfaat guruplarının parlamentoda kendilerini temsil ve hükûmete iştiraki suretile sağlanan bir hali idaresidir» şeklinde tarif eder. Yukarki bütün sözlerile bu tarifi karşılaştırırsak netice şu çıkar: 1. Siz o kitaptaki lâflara bakmayın, nazariye ile tatbikat birbirine uymaz, bir bakarsın demokratik monarşik oluverir; bir bakarsın sosyalist faşist olur çıkar, 2. Polis, jandarma, ordu kuvvetlerine ve idare teşkilâtına hangi parti hâkimse, memlekette onun borusu öter, gerisi lâftır. 3. Partiler fazla şey istemeyip uslu uslu otururlarsa C. H. P. onlarla dosttur:, milleti temsil ettiklerini iddiaya kalkarlarsa bozuşur, partilerini dağıtır; çünkü, milletin arzuları hilâfına da olsa, milleti temsil eden, halk aleyhtarı kanunlar yapan C. H. P. dir. Hayattaki demokrasi budur. İşinize gelirse.

Maksat Mareşali vurmaktı

Mümtaz Faik Fenik, Vatan gazetesinin 31 Ocak 1947 tarihli sayısında «Komünist tahrikleri karşısında muhalefetin sağlam durumu» adile yazdığı bir makalede, geçen hafta içinde İçişleri Bakanının kapatılan Sosyalist Partileri mensuplarının faaliyetleri hakkında verdiği izâhatı ve bu faaliyetler hakkında hükûmetin tuttuğu yolu beğenip, bu işlerde D. P. yi temize çıkardıktan sonra bakanın Mareşal Fevzi Çakmak için söylediği sözlere geliyor. Onu da temize çıkarmak için Zekeriyâ Serteli. Tevfik Rüştü Arası, ilk.. kötülemeğe çalışıyor.

Yazının birinci kısmındaki meseleye dair gazetemizde aydınlatıcı yazılar bulunduğundan, biz burada ikinci kısmile meşgul olacağız. Önce şunu söyliyelim ki, bir kimseyi temize çıkarmak gayretile bir başkasını kötülemek: 1. Bu suretle temize çıkarılmak istenen kimseyi rencide eder, bu bir gazeteci için mazur görülemiyecek derecede çirkin bir hareket olur; 2. Bu temize çıkarma, halkın sefâletini istismar eden karaborsacının hareketine benzemesi bakımından feci bir fikir karaborsacılığından başka bir şey değildir. Çünkü Zekeriyâ Sertelin, Tevfik Rüştü Arasın Mareşalle olan münasebetleri gayet açıktır, ve Zekeriya Sertelle Tevfik Rüştü Aras bugün ittiham edilen Sosyalist Partilerden hiç birinin azası olmadıklarına göre Mareşali B. M. M. nden çıkmağa teşvik teşebbüsleri - yazarın da söylediği gibi - bir vatandaş temennisinden öteye geçemez. Eğer, İnsan Hakları Cemiyeti meselesi bahane edilerek Mareşale yapılanları hatırlarsak, Sosyalist tahrikleri arasında Mareşalden bahsedilişte mutlaka gizli bir m a k s a t güdüldüğünü bizim kadar Mümtâz F. Fenik te bilir. Onun bilip te söylemek istemediğini apaçık bir söyliyelim: Milletvekili seçimleri sırasında Mareşal Türk milleti tarafından Cumhur Başkanı namzedi olarak karşılanmıştı, ve Türk milleti ona gösterdiği muhabbeti Atatürkten sonra hemen hemen hiç bir devlet adamına karşı göstermemişti.

ANKARA MEKTUBU

Ankara, son günlerde iki hadisenin dedikodusiyle çalkalanmaktadır: 1 — İç İşleri Bakanının beyanatı, 2 — İdareciler kongresi kararları.

1 — Hemen söylemek lâzım gelir ki, İçişleri Bakanının beyanatı, beklenen tesiri yapmadı. Hani meşhur bir söz vardır: «Koca dağ bir fare doğurdu» derler. İşte bu beyanat da, hemen her sınıf halk arasında, bu meşhur sözün ta kendisi olarak karşılandı.

Demokratlar, bu beyanatı «kızım sana söyliyorum, gelinim sen anla» şeklinde kabul ediyorlar. Onların iddiasına göre, İçişleri Bakanının beyanatında ileri sürülen iddialar hep Demokrat Partiye göz dağı vermek için sözlenmiş sözlerdir. Zekeriya Sertelin Cami Baykurtla beraber, Mareşala yazdığı mektup ve yaptığı tavsiye, herhalde kanun dışı bir muamele, Komünizm tahrikatı olmasa gerek. Hele Tevfik Rüştü Arasın mektubu. Otuz çuval mühim vesika (!) içinde, çıka çıka bu mektuplar çıktı. Şimdide diyorlar ki: «— Bulunan vesikaların hepsinin ilânı doğru görülmemiştir. Daha neler var neler...»

Şimdi herkes İçişleri Bakanına soruyor ve diyor ki:

« — Bir an için kabul edelim ki, bu mektuplar, buyurduğunuz gibi, yıkıcı Komünist tahrikatıdır. O halde daha ne duruyorsunuz bu adamları neden adâletin pençesine vermiyorsunuz? Vesikaların mâna ve kıymeti ancak orada belli olur.

2 — Üzerinde konuşulan diğer bir mesele de idareciler kongresi kararlarıdır. Kongreyi yakından takip eden bir arkadaşımızın mütaalâsına göre, idareciler şunu söylemek istiyorlar:

— Memleket, her bakımdan islâha, kalkınmaya mühtaç bir haldedir. Bütün aksaklıkların tek sebebi, idarecilerin mutlak bir imkânsızlık içinde olmalarıdır. Polis vazife ve selâhiyet kanunu, iskân kanunu, buna benzer diğer kanunlar ve nizamnameler vatandaşlar üzerinde, hükûmet otoritesini tesise kâfi gelmemektedir. Salâhiyetimizin arttırılması lâzımdır. Savcılar bizimle iş birliği yapmalıdırlar. Dâvâları süratlendirmek, mahkeme safhaları hakkında malümat istemek gibi sâlâhiyetlerle techiz edilmemiz memleketin yüksek menfaati icabıdır. Bu da kâfi değildir. İcabında, kara, deniz ve hava askerî kuvvetlerini kullanmak imkânına sahip olmalıyız.

Öbür taraftan Adâlet Bakanlığı hayretler içindedir. Ama yalnız o hayret ediyor.

İlâhî Adâlet Bakanı, Anayasaya aykırı işler yapıldığının farkına varmak için idareciler kongresini beklemek mi lâzımdı?

ANKARALI

Kültür ve Sanat Hareketleri

Sanatçının hürriyeti meselesi

Bir çok memleketlerde olduğu gibi, memleketimizde de Harp sonrasının mühim meselelerinden bir **Sanatçının hüriyeti meselesi** olmuştur. Sanat bahsinde, son bir ay içinde yapılan münakaşaların mihverini bu mesele teşkil etmektedir. Ankarada çıkan **Sanat ve Edebiyat gazetesi** ilk sayısından itibaren bu mevzuu ele almış, sayfalarını buna dair yazılan yazılara açmıştır. Birinci sayımızda bir arkadaşımız, Peyami Safanın bir başka gazetede çıkan ve Sosyal roman mevzuunu inceliyen yazısındaki şaşırtıcı fikirleri incelemiş, cevaplandırmıştı. Biz ise, bu mevzua dair yazılmış olanları hülâsa edeceğiz, gelecek sayılarımızda da kendi düşüncelerimizi etraflı bir şekilde izaha çalışacağız.

Suut Kemâl Yetkinin fikirleri.

Suut Kemal Yetkin Sanat ve Edebiyat gazetesinin 1 nci sayısında çıkan **Zorlanan sanat** adlı yazısında, ötedenberi taraftarı olduğu «Sanat sanat içindir» fikrinin müdafaasını yapıyor. Ona göre sanatçı ferdiyetçidir, sosyal ve politik meselelerin üstündedir, sanatını propagandanın, bir parti ideolojisinin esiri yapamaz. Onun biricik endişesi güzelin peşinde koşmak, mükemmel şekle ulaşmaktır. Büyük eserler hep böyle doğmuştur. Bu itibarla sanatkârı bir kayda tabi tutamayız, o realiteyi dilediği gibi izah, tefsir eder, şekillendirir. Yeryüzünde söyleneeek yeni bir şey bulunmadığına göre, sanatkâr söyliyeceklerini en güzel ve en tam şekiller içinde yeniden söylemeğe çalışmalıdır. Meselâ Zola gibi bir sanatkâr kalemini cemiyetin emrine vermekle insanlığa bir şeyler kazandırmakla beraber, sanata ihânet etmiştir. Yine bu yazar, ayni gazetenin 2 nci sayısında yazdığı **İşte bunu anlatıyor** yazısında yukarıki fikirleri başka sözlerle tekrarlamaktan başka bir sey yapmıyor. Nihayet muharrir, ayni gazetenin 4 ncü sayısında kendi dilektelerine uygun genç şair Cahit S. Tarancının şiirlerini ele alıyor, bir şairin cemiyetten ne kadar uzaklaşabileceğini ve ferdiyeti içine kapanıp harikulâde muvaffak ve güzel şekiller içinde mız mız bir edebiyat yapabileceğini ispat ediyor. Onca, gerçek şiir budur, bunu yapabilen de gerçek şairdir.

Sanat ve Edebiyat gazetesinin patronajı Suut K. Yetkine bırakılmış olduğuna göre, bu gazetenin 1 nci, 2 nci 4 ncü sayılarında Raymond Cogniat'dan, Francis de Miomandre'dan ve Jean Texier'den tercüme edilip neşredilen yazılar, Suut K. Yetkinin yukarıki fikirlerini ispat için tercüme edilmişe benziyor. Tuhafı şu ki, bu muharrirlerin hepsi de ikinci, üçüncü derecede fransız muharrirleridir.

Salâhittin Batu neler söylüyor?

Yine ayni gazetenin 1 nci sayısında Salâhittin Batu'nun **Sanatkârın dünya görüşü** adlı bir yazısı var. Bunda muharrir, sanatçının bir fikrin adamı, bir düşüncenin esiri olamıyacağını çünkü böyle bir esirliğin ondaki duygular ve imajlar dünyasını, yaratıcı iç hüriyeti öldüreceğini söylüyor. Yine çünkü, sanatçı yaratabilmek için her şeyden önce ferah bir yüreğe, derin nefes almağa muhtaçtır, yaratıcı da ancak iç dünyasında hür olabilen, hür düşünüp, hür kalabilen kimseler arasından çıkar. S. Batu ayni gazetenin 2 nci sayısında çıkan **Sanatkârın sınıfı** adlı yazısında ise, o sanatçının her şeyden önce aydın sınıfından (yani münevver sınıftan) olacağını söylüyor. Aydın sanatçıyı anlayan işçi de, köylü de aydın olacağına göre artık bunlara alelâde işçi, köylü diyebilir miyiz? Öyle ise, aydın olan sanatçının bütün sosyal sınıflar dışında ayrı bir sınıfı olmak lâzım gelir. Böyle olunca da, sanatçının sosyal ve politik meseleler gibi âdi işlerle uğraşmıyacağı meydandadır.

Bu gazetenin bütün öteki muharrirleri, Eşref Ürenler Mehmet Kaplanlar, ilk.. hep sanatçıyı cemiyet dışı ve sosyal meselelerle uğraşmaz göstermek için elbirliği etmişler, onun kendi içine kapanmış bir insan olduğunu göstermeğe çalışıyorlar. Muayyen bir düşünceden hareket etmiş görünen ve bis nevi siyasî görüşün sanattaki aksinden başka bir şey olmayan ve **İstanbul** dergisinin Ocak 1947 tarihli sayısında Hatemi S. Sarp tarafından biri telif (Sanatçının bağlılığı), biri de tercüme (Otoriter önünde okur yazarın hüriyetçiliği) iki yazıda da desteklendiğine bakılırsa C. H. P. nin sanat telekkisini güttüğüne şüphe bu olmayan bu anlayışa ilk ve birici hücumu yapan Nurullah Ataç olmuştur.

Nurullah Ataçın tenkidi

Nurullah Ataç, **Ulus** gazetesinde çıkan **Söyleşi**'lerinden birinde, eski sevgilisi Kezibanla bir sohbetinde ona bu bahsi açıyor. O, sanatçının hüriyetini istiyor, lâkın bu hüriyet tam olmak şartile. «Çünkü, onlar (Suut K. Yetkin ve arkadaşları) güdümlü sanatın tenkidini yaparken, bunun sanatçının hüriyetini sınırlıpacağını söylerken,» şunu yapmalı bunu yapmamalı, böyle düşünmeli, böyle düşünmemeli» derken ayni güdümlü sanat prensiplerinden hareket etmiş olmıyorlar mı?» diyor. Nurullah Ataç işi burada bırakıyor, daha ilerisine gitmiyor. Ama, ne olursa olsun, tenakuzu apaçık gösteriyor ya! Demek oluyor ki, sanat meselesi de hüriyet telekkisine sıkı sıkıya bağlıdır. Hüriyeti şöyle anlayan bir cemiyette sanat şöyle, başka türlü anlıyan cemiyette de başka türlü oluyor. Eğer filân cemiyetin sanatında, Suut K. Yetkinin sandığı gibi, bir güdüm varsa, bu gerçekte bir güdüm olmaktan çok, sanatın cemiyetin öteki sosyal müesseselerine sıkı sıkıya bağlı oluşunun tabiî bir neticesidir. Suut K. Yetkin meseleyi aydın olarak göremiyor. Nurullah Ataçın sözlerinin mânâsı budur.

Şerif HULÛSİ

Köy Enstitüleri

Prof. Fındıkoğlu (Ziyaettin Fahri), Cumhuriyet gazetesinin 1 Şubat 1947 tarihli sayısında «Köy Enstitüleri ve dayandığı fikirler» adlı bir yazısında, son bütçe müzakereleri sırasında Köy Enstitüleri ve bu Enstitülerin istikametini değiştirmek meselesi etrafında B. M. M. nde cereyan eden konuşmalardan cesaret alarak bu meseleyi kendince izah ediyor. Son derece karışık olan bu fikirler arasında Köy Enstitülerinin felsefî bir mesele olarak ele alınması gibi bir garabet var. Yine bu karışık fikirler arasından Köy Enstitülerinin kendi içine kapanmış bir köy yaratmak gibi bir temayülü olduğu mânâsını çıkarıyoruz. Yazara göre _ Münir Raşit Öymen adlı bir pedagoga dayanarak -, şehirle köy arasındaki münasebetleri kesmek doğru değildir. Köy her zaman için kasabanın bir mütemmimi, hatta kasaba endüstri bakımından inkişâf ederse, onun aradığı el emeğini sağlaması bakımından yardımcısı da olabilir. Bu bahiste yazar bize Amerikan köylerini misal olarak gösteriyor. Memleketimizdeki köyler sağlık müesseselerinden, mahkemelerden, jandarmadan, Ziraat Bankasından, devletin ve sermaye sahiplerinin teşkilât vasıtalarından en az şehirli kadar faydalanıyor. O halde, köyü şehirden ayırmak, kendi içine kapamak neye?

Gerek Fındıkoğlunun, gerek Prof. un dayandığı pedagogun Türk köyünü, bilhassa Köy Enstitülerini tanımadıkları veya tanımamazlıktan geldikleri anlaşılıyor. Çünkü, Köy Enstitülerinin gayesi köyü şehirden ayırmak, köyü kendi içine kapamak değil, aksine köyü tabiatla mücadelesinde kuvvetlendirmek, teknikten faydalanmasını sağlamak ve kültürünü arttırmak suretile kasaba ile olan münasebetlerini daha da sıkılaştırmış oluyordu. Köy Enstitülerinin sağladığı köy kalkınması, köylünün müstehlikle kendisi arasına giren tufeyli aracılar tarafından sömürülmesini de önlemek gibi bir maksat gütmekte idi. Türkiyenin ziraî kalkınması için son derece lüzumlu olan bu müessesenin bütün faydalarını bir tarafa atarak, onu «şehirle münasebetini kesiyor, kendi kabuğuna çekiliyor» gibi sözlerle tenkit etmek, aslında «bu Enstitüler, yarın karşımıza kültürlü ve böyle olunca da tehlikeli bir köy çıkaracaktır» demenin bir başka türlüsüdür. Bu mânâda, köy müessesesinin bu türlü bir inkişafını önlemek, köylünün cahil kalmasını, uyanmamasını, ve her zaman için sömürülecek bir unsur olarak kalmasını istemek demektir. İşte, Fındıkoğluna köre, yeni bir istikamete yöneltilecek köyün sonunda olacağı budur. Eski ileri köye ve bunu yetiştirecek Köy Enstitülerine karşı bu zihniyetle çıkmak, onu geri döndürmek demektir. Her ilerilik karşısında geriliğin ne mânâ ifade ettiğini açıklamağa lüzum yok.

Ş. H.

DÜNYADAN HABERLER

Yunanistana dair İngiliz raporu

Londradan Reuter'in bildirdiğine göre:

Geçen Ağustosta Yunanistana giden ve üç parti temsilcilerinden mürekkep İngiliz murahhas heyeti raporunu neşretmiştir. Bu rapora göre, «İngiliz hükûmeti, bütün partileri temsil edecek - belki müfrit sollar hariç _ bir hükûmet kurmak hususunda Yunanistana yardım etmelidir. Diğer taraftan, hükûmet siyasî suç işlemiş kimselere karşı mutedil bir politika gütmelidir. Memlekette asayiş ve Anayasa hakları yürürlüğe girmeli ve siyasî sebeplerle Adalara sürülmüş kimselerin memlekete dönmeleri sağlanmalıdır. Nihayet, yeni baştan tertip edilecek seçim listelerine dayanarak yeni seçim yapılmalıdır. Strateji ve umumî politika mülâhazalarını göz önünde tutarak Britanya orduları mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda geri çekilmelidir. Yeni sendika seçimlerine intizaren, sendikalarca seçilen temsilciler faaliyetlerine yeniden devam edebilmelidirler. Yunanistana borç para, ancak, Britanya iktisadî misyonunun nüfuzunu bu memlekette sağlamağı, şart koşarak vermelidir.

Yine heyetin raporuna göre, iç harp Makedonyanın bir kısmı ile, Tesalya dağlarında solcu partizanlarla jandarmalar arasında cereyan etmektedir. Yeni hükûmet icraata başlıyalıberi tazyik ve işkence artmıştır. Sağçı çeteler komünizmin yayılmasına karşı geldiklerini iddia ettikleri halde, sadece komünistlerle döğüşmedikleri muhakkaktır, köylülere karşı tethiş hareketleri yaptıkları ve zenginlerin paralarını aldıkları tespit edilmiştir.

İspanyol mukavemet hareketi

Franco ve Falanjının geçici zaferi, İspanyol halkının yenilmiş olduğu manasına gelmez. İspanya halkı Franco diktatörlüğüne karşı mücadeleye devam etmekte ve bir gün muvaffak olacağına emin bulunmaktadır.

Şu son günlerde memlekct içinde Franco aleyhdarı hareketler göze batacak kadar artmıştır. Mukavemet hareketi teşkilâtını tamamlamış, mücadele usüllerini değiştirmiş, ve idare merkezleri çalışmalarını olgunlaştırmış bulunuyorlar.

Ne olursa o l s u n, İspanyol halkı millî, sosyal ve ekonomik hüriyetlerine kavuşmak için şu sözü kendine bayrak yapmıştır: «Ya zafer, ya ölüm.»

HİKÂYE

Öbür Ankara

Cevdet Kudet SOLOK

— 2 —

Burada başını sokacak bir yer kurmak istiyen kimse, keresteşini, çivisini, kerpiçini bir yere depo eder, sonra bir gece sabaha kadar arkadaşları ve komşuları ile beraber çalışır, sabahleyin penceresine perde diye iki bez parçası takar, içine bir su testisi, bir şilte, birkaç da kapkacak koyar. Artık bu bir meskendir, yıkılamaz; her türlü taarruza karşı kanun tarafından korunmaktadır. Ev sahibi, sadece, bu yapıyı izinsiz kurduğu için yirmi lira para cezasına çarptırılır; bu da zaten bilinmektedir, para da, evin malzemesiyle beraber, önceden hazırlanmıştır. Fakat çok dikkat etmek lâzımdır, sabah olduğu zaman dam da örtülmüş bulunmalıdır; yoksa, daha evvel yakalanacak olursa, hemen yıktırılar, çünkü damı örtülmediği için henüz mesken sayılmamaktadır. Dam denilen şey de, bir takım ince kalasların üstüne tahta döşenmesi, onun üstüne da toprak atılmasiyle meydana gelmiştir; bu toprak, yağmurun işlememesi için, «yuvak» adı verilen ağır bir taşın saatlerce gezdirilmesi suretiyle sıkıştırılmıştır. Yapının kurulması Cumhuriyet Bayramı gibi resmî bayramlardan birine rastlarsa, yakalanmak tehlikesi daha azalırdı; çünkü o gece, polislerin çoğu, şehre götürülmüş olurdu.

Güneş ufka yaklaşmıştı. Saat yedi buçuk, sekiz sularında olsa gerekti. Genç köylü karşıya, telsiz direklerinin çakılı bulunduğu geniş arazi parçasına ve sola, kendisinin gelmiş olduğu şoseye hayretle bakıyordu. Kesîf bir toz bulutu arasında, binlerce insan, eğile kalka, dura yürüye, yavaş hızlı, kendi bulunduğu yöne doğru ilerliyordu. Bu akın bir iki saat evvelden başlamış, şimdi bir sel halini almıştı. Memur, amele, esnaf, daire hademesi, odacı, hamal, çöpçü, seyyar satıcı, çamaşır yıkayıcı, taş yontucu, döşemeci, marangoz, gazete satıcısı, bekçi, sucu, kadın, erkek, genç, ihtiyar, çocuk, binlerce, binlerce insan, belki on beş bin kişi, bu mahallenin daracık sokakları arasına dalıyor ve şu evler tarafından yutuluyordu. Genç köylü, bu koskoca kalabalığın şu küçücük evlere nasıl sığdığına bir türlü akıl erdiremiyordu. Ağzı açık kalmıştı.

Amcası oğlu Ömer, onu işte bu durumda buldu. İkisi de dünya gözüyle bir kere daha görüşebildiklerine memnun görünüyorlardı. Ömer gülerek soruyordu:

— Ulan İsmail, nasıl buldun burayı? Ulan İsmail, yaman adamsın sen!

Ömer yalnız değildi, bu yeni geleni oda arkadaşlariyle tanıştırdıktan sonra yine ona dönerek:

— Gel bakalım, dedi, hele bir içeri girelim. Bugüne değin burada sekiz kişi yatardık, şimdi seninle dokuz ettik. Ne yapalım, biraz daha sıkışırız!

Girdiler. Oda dedikleri bu barınak haydi haydi iki metre kare bir yerdi. Ona sordular:

— Eee, anlat bakalım niçin geldin?

— Baharın öküzün teki öldü, çift zamanına değin bir öküz parası edinmek için!

Hiç canları istemediği halde dudaklarında hafif bir gülümseme belirdi. Onlar da buraya ayni düşüncelerle gelmişlerdi. Ya ölen öküzün veya atın yerine bir başkasını almak; ya, ailesini geçindiremiyecek kadar küçük tarlaya biraz daha toprak ekliyebilmek; yahut da, yeryüzünde bir dikili ağacı bile bulunmadığı için hiç değilse biraz olsun toprak alabilmek için lâzım olan parayı toplamak ümidiyle buraya gelmişlerdi. Gelip saplanmış ve bir daha çıkamamışlardı. Burada, Ziraat bahçesinde çalışıyorlardı. Günde 125 kuruş alırlardı. Tatil olan dört pazarı düştün müydü, ayda 32,5 lira kadar bir para ellerine geçerdi. Günde, bunun 10 kuruşu karne ekmeğine, 30 kuruşu karnesiz kaçak ekmeğe, 40 kuruşu da katığa gider. Etti mi ayda 24 lira? Buna, adam başına 1,5 lira da ev kirası koy, eder 25,5 lira.

(Devam edecek)

8 — Şubat — 1947 Cumartesi
Sene: 1 — Sayı: 2
Fiyatı her yerde 10 kuruştur.
Basıldığı yer: STAD MATBAASI

HÜR

Cumartesileri çıkar haftalık siyasi gazete

ABONE ŞARTLARI
Seneliği : 500 kuruş
Altı Aylığı : 250 „
Üç Aylığı : 125 „

Fikri Hür • İrfanı Hür • Vicdanı Hür

Bu hafta beliren Sulh işaretleri

Mehmet - Ali AYBAR

Bu hafta bir takım yeni sulh işaretleri belirmiştir: Stalin'le mesajlaşmasından hemen sonra, Bevin, Sovyetlerin Londra elçisi ile uzun bir görüşme yaptı. Bu görüşmenin Sovyet - İngiliz ittifakının şümullendirililerek uzatılması meselesine taallûk ettiği sanılmaktadır. Diğer taraftan yeni Fransız - İngiliz ittifak muahedesinin, Sovyet - İngiliz andlaşması örneğine göre hazırlanacağı da haber veriliyor ve bu iki hâdise arasında bir münasebet kuran Londranın siyasî çevreleri bu gelişmelerin üçlü bir ittifaka, bir İngiliz - Fransız - Sovyet anlaşmasına müncer olacağını söylüyorlar.

Bu söylentilerin Sovyet endişelerini uyutmak maksadına dayanması mümkündür, ve bu üçlü ittifak da yalnız sözde kalabilir. Fakat buna rağmen Sovyet - İngiliz münasebetlerinde yakın bir istikbalde hayırlı bir değişiklik olması şimdiden beklenebilir. Çünkü işçi partisinin «âsiler» denen yüz yirmi mebusu gerek parlâmentoda, gerekse İşçi Partisinde ağır basmağa başlamışlardır, ve Bevin'i er geç Sovyetlere karşı dost bir siyaset takibine, ya da çekilip gitmeğe mecbur edecekler dir.

Fakat bizce meselenin nazik tarafı böyle bir yakınlaşmanın Amerikâ tarafından nasıl karşılanacağı noktasında idi. Zira atomcu Byrns ile Bevin'in hazırladıkları Amerikan - İngiliz ittifakının henüz mürekkebi kurumamışken, bir İngiliz - Sovyet yakınlaşması, Cumhuriyetçilerin sözü geçen bir Birleşik Amerikada hiç de hoş karşılanmayabilirdi.

Halbuki hâdiseler bu şekilde inkişaf etmemiştir. Birleşik Amerikada, İngiliz - Sovyet münasebetlerinin düzelmeğe yüz tutması bilâkis memnunluk uyandırdı. Bunda Birleşik Amerika Dışişleri Bakanlığında vukua gelen son değişikliğin mühim bir rolü olduğu muhakkaktır. Filhakika yeni Dışişleri Bakanı General Marshall, Roosevelt mektebinde yetişmiş ileri görüşlü bir devlet adamıdır, ve atom siyasetinin dünyâyı ergeç yeni bir harbe sürükliyeceğini bilenlerdendir. Nitekim vazifeye başlar başlamaz Çindeki Amerikan askeri kuvvetlerinin geri çekilmesi işini ele alması da General Marshall'ın büyükler arasında anlaşma ve işbirliği siyasetine ne derece bağlı olduğunu açıkça gösteriyor. Zira Çinde Amerikalıların asker bulundurmaları, Sovyetlerle Birleşik Amerika arasında daimî bir ihtilâf mevzuu idi.

Hulâsa, bütün bunlardan çıkan mâna şu oluyor ki, önümüzdeki Mart ayında Moskovada toplanacak olan büyükler konferansı müsait bir hava içinde çalışmalarına başlıyacaktır. Bu, bütün dünya milletleri için mutlu bir hâdisedir. Fakat büyüklerin anlayışlı bir işbirliği siyaseti takip etmelerini, herkesten çok küçük milletler temenni etmelidirler. Zira ancak bu takdirdedir ki, onlar müstakil birer varlık halinde yaşayabilirler. Büyükler, karşılıklı düşman blokları kurdular mı, bunlardan birine girmekten başka çareleri kalmayan küçükler için istiklâl artık boş bir kelime oluyor. Peyk sözü, bu durumu pek güzel ifade eden bir kelimedir. Bâlâdan gelen bir işaret üzerine harbe sürüklenen, hattâ evvelâ filân büyüğün emrinde iken, sonradan harp talihinin dönmesi üzerine, falan büyüğün emrine geçen küçüklerin ne derece müstakil olduklarını bu harpte hepimiz gördük.

Dünyanın sulha doğru yol aldığı şu günlerde, bu hareketi hızlandırmak, hiç değilse yavaşlatmamak, büyük küçük bütün milletlerin en mukaddes vazifesidir.

DÜNYADA BİR HAFTA

Geçen gün Amerika Cumhur Reisi Truman, mutat günün dışında gazetecileri Beyaz Saraya davet etti. Bu beklenmiyen davet merak uyandırdı. Sonra anlaşıldı ki, Truman Staline cevap vermek için bu toplantıya lüzum görmüştür. Amerika Cumhur Reisi bu vesile ile üç büyüklerin yakında buluşmalarından memnun olacağını bildirdi. Ve kendilerini Washingtona davet etti. Trumanın bu daveti Stalinin geçen hafta üç büyüklerin toplanması lüzumundan bahs eden sözlerine bir cevaptı.

Amerika Cumhur Reisi şahsan birleşmek için müstacel bir lüzum görmememekte ise de, ilerde üç büyükler arasında bir çok toplantılar olacağına işaret etmekte ve böyle bir teklif beklediğini ima etmektedir. Filhakika Potsdam buluşmasından beri on sekiz ay geçmiş, ve bu müddet zarfında bir çok pürüzlü meseleler çıkmıştır. Sovyetlerle Anglo-Saksonlar arasındaki münasebetler hayli gerginleşmiştir. Böyle bir buluşma, hele Almanya meselesinin konuşulması arefesinde pek faydalı olabilir.

Stalin ile Truman böyle bir buluşmanın lüzumu hakkındaki fikirlerini söylemiş olduklarına göre şimdi teşebbüs sırası İngiliz başvekiline gelmiştir. İngiliz başvekilinin böyle bir fırsatı kaçırmak istemiyeceği tahmin edilmektedir.

Hava Aydınlanmamıştır.

Anklo-Saksonlarla Sovyetler arasındaki münasebetleri düzeltmek ve aydınlatmak için yapılan teşebbüsler müspet netice vermemiştir.

İngiliz - Sovyet ittifakı hakkında Stalinle Bevin arasında geçen muhabere iki taraf münasebetlerini karartan bulutları gidermeğe kâfi gelmemiştir. İngiliz matbuatının anlaşmak için gösterdiği telâş Moskovadaki şüpheyi arttırmıştır. Moskova gazetelerine göre Bevinin takip ettiği dış siyaset Çörçilin dış siyasetinin aynıdır. Churchil ise harp içinde bile bir taraftan dost görünürken öte taraftan Rusyayı zayıf düşürmeğe çalışmıştır. Bevin de şimdi ayni oyunu oynamaktadır. Bir taraftan İngiliz - Sovyet ittifakından bahs ederken öte taraftan Amerika ve Fransa ile Askerî ittifaklar akdine teşebbüs etmiştir. Almanyada Amerikalılarla birleşerek yerli nazi teşkilâtını himâye etmekte, büyük sanayii İngiliz ve Amerikan büyük sermayesine devretmektedir. Fransa ile yapılmakta olan ittifak hakkında da Sovyetlere hiç bir teminat verilmemiştir. Onun için İngiliz Hariciye Nazırının Sovyet ittifakı hakkında teminat vermekte gösterdiği acele şüpheli görünmektedir.

Moskovanın bu şüpheli hareketi ise İngilizleri sinirlendirmeğe başlamıştır. Bu defa da onlar Moskovanın hareketinden şüphe etmeğe başlamışlardır.

Bu vaziyet te üç büyükler arasında gene bir şüphe buhranının hüküm sürmekte olduğunu gösteriyor. Bu şüpheyi ancak üç devlet reisinin bir araya gelerek baş başa konuşmaları ile halletmek mümkündür.

Moskova Konferansına Hazırlık.

Mart başında Moskovada başlayâcak olan Hariciye Nazırları konferansı hazırlıkları hararetle devam ediyor. Londrada bu konferans için hazırlık yapan Hariciye nazırları muavinleri günde iki defa toplanmakta ve muhtelif devletler tarafından Almanya hakkında gelen muhtıraları tasnif ederek raporu hazırlamaktadır.

Şimdiye kadar yapılan müracaatlardan Şark memleketlerile Garp memleketlerinin iki ayrı görüşte birleştikleri anlaşılıyor. Anglo - Saksonlar ve onların görüşlerine iştirak eden Garp devletleri Federatif bir Almanyaya taraftardırlar. Merkeze yalnız iktisadî meselelerde salâhiyet verip diğer işlerde federasiyona giren vilâyetlere nisbî bir muhtariyet verilmesi lüzumunu müdafaa ediyorlar. Sovyetler ve onların fikrini kabul eden Şark devletleri iş Almanyanın gerek siyasî ve gerek iktisadî birliğini muhafaza etmesini ve bir merkezden idare edilmesini istiyorlar.

Anglo - Sakson devletlerinin korkusu merkezden idare edilen birleşmiş bir Almanyanın yarın komünistlerin eline geçmesi ihtimalidir. Böyle bir ihtimali önlemek için Almanyayı federasiyonlara ayırmağa taraftardırlar. Sovyetler ise Almanların teveccühünü kazanmak için onların birliğini ister görünmeğe itina ediyorlar.

Bu iki ayrı görüşü barıştırmak Moskova konferansının üzerine aldığı en mühim iştir. O vakte kadar da iki taraf Almanyada bir takım olup bittiler yapmağa çalışıyorlar. Onun için Moskova konferansı toplanmadan evvel üç büyüklerin bir araya gelerek ana güçlükleri çözmesi çok faydalı olur.

Mısır Birleşmiş Milletlere başvuruyor:

İngiliz İmparatorluk tarihinde ilk defa görülen mühim bir hâdise: Mısır İngiltereyi Birleşmiş Milletler Emniyet Konseyine şikâyet ediyor.

Şikâyetin mevzuu basit: İngiliz askeri Mısır topraklarını bırakmalı. Harp esnasında yapılan bu fuzulî işgale bir nihayet vermeli.

İngiltere bu zarureti çoktan anlamıştır. Er geç buradan çekilecektir. Fakat bu emrivaki tahakkuk etmeden evvel Mısıra bir ittifak muahedesi imzalatmak azmindedir. Bu muahede ile Mısırı İngilterenin Orta Şark müdafaasına bağlamak tasavvurundadır. Ayni zamanda Sudandaki hâkimiyetini muhafaza etmek hevesindedir. Aylardanberi bu maksatla Mısır ve İngiliz hükûmetleri arasında müzakereler cereyan etmektedir. Nihayet Mısır Hükûmeti İngilterenin bütün isteklerine bir kocaman HAYIR la mukabele etmiştir. Mısır, kendi topraklarında İngiliz askeri istemiyor; kendisini İngiliz İmparatorluk müdafaasına bağlıyacak olan bir ittifak istemiyor; Sudanda İngiltere ile bir ittifak muahedesi imzalamak istemiyor.

İngiltere girdiği yerden kolay çıkar mı? Mısır hükûmet ve milletinin bu arzusuna rağmen İngiltere Mısırdan çıkmak istemiyor. Onun için Mısır Birleşmiş Milletlere başvurmıya mecbur kalıyor.

Yeni yeni üsler...

İngiltere Mısırdan artık hayır olmadığını anlamamış değildir. Hattâ daha şimdiden İmparatorluk yollarının müdafaası için kendisine başka üsler tedarikine teşebbüs etmiştir. Arabistanda kurduğu kukla Ürdün Hükûmeti, bu yeni üslerden biridir. Şimalî Afrikada yeni üsler kurmaktadır. İmparatorluk yolu üzerinde Yemen ve Kenya yeni üsler halinde organize edilmektedir. Bunlar kurulup bitinciye kadar İngiltere Mısırdan çıkmıyacaktır.

Stâlinin E. Roosevelt'e beyanatı

Bundan bir müddet evvel Stâlinin Elliot Roosevelt'e yaptığı beyanat da hâdiselerin seyrini ve bilhassa iç yüzünü göstermek itibarile fevkâlâde ehemmiyetlidir. Bu beyanatın Birleşik Amerikayla Sovyet Rusya arasında yeni görüşmelerin açılmasına bir zemin hazırlaması muhtemeldir. Nitekim bu görüşmeden pek az sonra Başkan Truman yukarda bahsettiğimiz beyanatta bulunmuştur. Fakat bu beyanatın iki büyük arasında münasebetleri yeni bir zihniyete dayandırması halindedir ki asıl ehemmiyet ve kıymeti meydana çıkacaktır. Zira dünya sulhu Birleşik Amerikayla Sovyet Rusyanın aralarında, müteveffa Roozovelt'in hayatındaki münasebetleri yeniden kurmalarına şiddetle mühtaçtır.

Yabancı memleketlerde Hürriyeti nasıl kullanıyorlar?

Fransada çıkan **Le Canard Enchaîné** gazetesinden:

Taşrada dolaşıldığı takdirde, bol miktarda olmasa bile, Fransada herşeyin kâfi derecede mevcut olduğu görülür.

Bunu göz önünde bulunduran hükûmet son toplantılarından birinde memleketimizde mevcut olan eşyayı ve gıda maddelerini hariçten satın almıya karar vermiştir.

Bundan daha mükemmel bir hal sureti bulunamazdı. Böyle bir hükûmet proğramı vatandaşların kalplerini sevinçle doldurmuştur. Midesini doldurmaktansa, milletin dalağını şişirmek elbetteki daha hayırlıdır.

Fikrimizce, bu akilâne tetbir daha da ileriye götürülebilir. Şöyle ki:

Masalarımızın eksiği sadece biftek ve şarap değildir.

Yeşil çuhalı masalarda, ehliyetli bakanların da yokluğunu çekmekteyiz.

Hiç bir şahsı rengide etmiye taraftar olmadığımız için, şahısları ele vermek istemiyoruz.

Ama şahsiyat yapmamamız şunları söylememize mâni değildir:

Bakanlar gıda maddesi karnelerine fazla iltifat göstermedikleri gibi, vazifelerine de pek iltifat etmiyorlar.

İcraî hükûmet edenlere baktığımız zaman, bunların çoğunun «Erzatz» olduğu görülür. Şu anlaşılıyor ki, bize artık yeni ve ehliyetli şahsiyetler lâzım.

Bugünkülerin çoğu, bayatlamış canlılığını kaybetmiş kimseler.

Bakan istihsâlimizin geçirdiği buhran karşısında yabancı memleketlerden ithalata pek âlâ baş vurabiliriz.

Yabancı malı bakanlara gümrüklerimizi açalım.

Gümrük memurları onlara şu suali soracaklardır:

— Üzerinizde gümrüğü alâkalandıran birşey var mı?

Bu yabancı bakanların bize mühim proğramlar getirmeleri ihtimal dahilindedir.

Rusyadan, Amerikadan, İngiltereden ve hatta Doktor Schacht boşta olduğuna göre Almanyadan Bakan getirtebiliriz.

Tombukto ya, Mekkeye Vatikhana siparişler verebiliriz.

Sandviç adaları ve Mısır bize pek âlâ bir iyaşe bakanı temin edebilir.

Bugün üçlü bir hükûmetimiz var. Yarın beş kıtadan gelenlerin kurduğu bir hükûmet olur. Hem böylelikle çeşid de artar.

Fransanın Fransızlar tarafından idâre edilmesi lâzım geldiği ileri sürülecektir.

Kabul... Fakat... Fakat, bu daha açık ve millet için daha faydalı bir siyaset olmaz mı?